

“L'EXTASI I EL CÀLCUL”, DE DAVID JOU

RESUM

Una aproximació a l'obra poètica de l'escriptor i home de ciència sitgetà a l'entorn d'aquest doble món i com queda reflectit en la producció poètica que s'aplega en aquest primer volum de la seva obra completa.

ABSTRACT

An approach to the poetical work of this Sitges-born writer and scientist around this double world and the way it is reflected in the poetical production brought together in this first volume of his complete works.

A causa de la meva formació tècnica i científica i de la meva addició al teatre, em veig en certa manera polaritzat d'una forma similar a la d'en David Jou, protagonista avui d'aquest acte.

El meu personatge és el de receptor model d'un sorprenent treball poètic, polaritzat per la ciència. Per a mi l'art és relació, igual que l'univers està fet de relacions. Intentaré, doncs, relacionar-me amb el llibre deixant que el contingut científic sigui el fet diferencial de la meva observació.

Aparentment aquest llibre encabeix treballs molt distanciat de la ciència, com *Tapís encès*, *Univers en flames*, *Els ulls del falcó maltès*, *Transfiguracions* o *Basílics*, però en tots he sentit l'impacte de paraules que provenint de la física i la recerca es fonen amb el llenguatge poètic més abstracte.

Jo comentaré amb més detall el llibre que és bàsic per conèixer la persona i els que són ciència i poesia declarada.

A *Mirall de vellut negre* he vist el procés d'una vida que es debat entre la creació i la raó, el neguit i el compromís, lluitant contra l'apatia, amb un interrogatori constant sobre el propi ofici i sobre la vida, la llibertat i la utopia. L'ofici de poeta, diu David Jou, “converteix en vida la literatura” i afegeix:

*A la poesia. Per haver-me donat tanta llibertat, gràcies.
Per haver-me fet comptar sense que el càlcul amb glacés
....., gràcies.*

Diu de la ciència i la recerca:

Si m'ha fos el seu foc -la raó feta instint- com puc dir-ne fredor, de la física.

I diu d'ell mateix, home que es torna llibre:

I de sobte ja no sóc jo, sinó hipòtesis, càlculs, figures, demostracions i conjectures.

Aquest primer llibre arriba com *Inventari de mitja edat*, amb la lògica insatisfacció del poeta que diu “saber-se res” o “sentir-se afortunat” i que ens parla del Déu que hi ha en les equacions de les descàrregues elèctriques, de “veritat i d'amor” entre teories i sistemes, lletres i nombres, en un joc que et sorprèn al principi i esdevé ràpidament familiar.

Com un mirall, el poeta es compromet amb la vida i els temes d'avui, fent país en un món gran, servint la nostra pàtria i la nostra llengua, denunciant l'àmbit on està mal encabida, qüestionant l'Europa envellida i fatigada que encara està per fer, revelant-se contra la injustícia envers la dona i mostrant-se solidari amb un tercer món al qual cal ajudar però que sobretot hem d'escoltar.

Jo que crec en la força de la paraula dita en els escenaris, veig que els versos d'en David Jou necessiten sortir del llibre i comunicar, transformats en paraula viva, tot el foc, tot l'amor i tota la rebel·lia que he rebut d'aquesta primera relació amb la seva poesia.

Abans d'entrar en la part on les ressonàncies científiques són més explícites, vull demanar perdó al professor per l'ús de les seves paraules, com imatges puntuals que he tret del seu context. És una mena de subtext que m'ajuda a comprendre la seva obra.

Continuant la meua relació amb el llibre i captivat per la seva acurada arquitectura, he llegit *Teoria i Urpes de fumera*. Com un principiant segueixo el sorprenent relat de l'inici del temps.

Una lliçó feta poesia!! la gran explosió, la densitat extrema, la llum i la matèria, el naixement de l'univers i la seva simetria que es va desdibuixant, els càlculs que amb el temps es tornen infinits, i cada cop és més difícil refer els moviments que ens han portat fins al present.

Entre columnes de mercuri i jocs d'òptica, sota l'aiguat, el llamp i el tro, anem avançant embruixats per la paraula, furgant en els orígens de la vida i negant el saber que no pot resistir pas tanta certesa. Les preguntes ens motiven constantment:

Una brúixola en el nord, què pot dir?

L'ordre mental és real?

*Tant de saber i mentrestant la guerra, la misèria:
oh vertigen!!*

Per què tant de saber no posa fi a tant d'horror?

Valeri Laguna i David Jou.

I la dualitat poeta-físic respon:

Deixeu passar un Déu amor, un món ofert a tots!

Per fi, amb un imaginari situat del tot a la polaritat ja evident, entro a *Joc d'ombres*. El primer poema avisa i explica com la lent, degudament tallada

fa de la llum, flama

i exigeix amb convicció:

Ai d'aquell poema que no inflama!

El poeta entra de ple en la dualitat llum i matèria i planteja, tot jugant, els principis de la física, les equacions fonamentals i un seguit de conclusions sobre el món tal com és i com ens l'han anat descobrint Arquímedes i Maxwell.

Si el dubte existencial del Príncep de Dinamarca és la qüestió, què ens fa pensar la dualitat ona-corpúscle? Manifestacions diferents d'una mateixa realitat, ser-ho tot alhora, matèria i energia, ona i corpúscle: maneres com un Ésser més profund se'ns mostra com a Ésser...

Sabem el perquè dels colors gràcies als salts dels electrons entre diferents nivells de l'àtom i la pigmentació que això produeix. Sabem que el cel és blau per la dispersió de les ones en l'aire. I encara hem d'afirmar que tot és tan misteriós com era!!

Amb la llum i el color, avancem per l'impressionant escenari de les muntanyes en plena tempesta, on el tro i el llamp són els protagonistes misteriosos i solitaris de l'espectacle, o ens aturem davant d'un paisatge de Cézanne com un regal de claredats fins a l'essència de la transparència, per arribar a les imatges del cinema que, amb la seva força, són capaces de fascinar, però, de fet, és la llum la que ens fascina:

Ones

*de totes longituds, prohibides quasi totes
als ulls, als tres pigments de la retina.*

Llum, aliment, primer motor!

...

*Sigues alta claredat també,
il·lumina'm el destí
dels meus passos a la fosca!*

La relació que he establert amb el llibre i les imatges que rebo, per exemple llegint *Cometa i eclipsi*, em porta de la vida quotidiana de qualsevol poble a l'observació dels fonaments que, en la fosca, el cel ens regala. Sempre amb reflexió i amb angoixa:

*En la fosca, en la mirada, en el silenci, sota el pes de les estrelles, som algú, algú que dubta
de ser prou digne, dubta del poder, algú que sent en el seu cos el fred mortal de la pre-
gunta i de l'espera.*

Les ressonàncies apareixen al vol:

*L'infinit de les estrelles embolcalla l'infinit del pensament.
Aquest espai, aquest anys llum, aquesta vastitud vertiginosa, amb quins ulls l'haig de
mirar? L'espai de la mesura és més real que l'espai del contingut?*

I les preguntes sols troben una resposta:

*A falta de paraules dic AMOR i l'espai sobtadament es desplega amb harmonia i creix
immensament.*

Dualitat, física i poesia, llum i matèria: $E = m \cdot c^2$. La fórmula màgica que ens porta des del miracle del Gènesi al perill de l'autodestrucció amb la bomba més poderosa. És la fórmula més contundent de la física, fascinant i amenaçadora: "l'energia és igual a la massa per la velocitat de la llum al quadrat". Ja està!! La teoria de la relativitat feta poesia, capaç de justificar des del big bang, d'aquell punt inicial, fins a l'avui encara expansiu de l'univers.

Electrons, protons i neutrons units, l'heli i els metalls més pesants, la matèria i l'anti-matèria, els superconductors i els quarks, tot hi és present, amb poètica elegància, fins a la matèria viva que ara parla i palpa.

És una història apassionant, assequible a tothom, que s'empassa amb imaginació i sensibilitat, amb l'avidesa d'aquella novel·la que comences i no pots deixar fins a descobrir el final.

Les formes de la matèria i els fenòmens atmosfèrics, tot va desfilant descrit amb amor i complaença, fins a trobar sobtadament la fúria destructora que va engolir Pompeia i que ens llença més preguntes:

Quin és el paper del poeta en aquest món? Parlar de llibertat...

Quin és el lloc del poeta? La fugida estilitzant...

o potser recuperar les veus del sagrat i de la història, encendre's d'absolut i metafísica, omplir-se d'horitzons i de preguntes, fondre's amb el món, amb la raó i el sentiment.

Amb fina ironia se'ns descriu el món del plàstic, l'embriagadora olor de la fusta, el rellotge de sorra fet imatge i paraula, el món ocult de l'iceberg, la taula periòdica dels elements com a maons arreglats en pisos, en prestatges, per famílies, descobrint-nos l'estructura i la lògica del món.

I la sorpresa esdevé infinita. Davant meu tot un homenatge al codi genètic, *Una alfa i tres omegues*:

ATG... TGA.... TAA.... TAG...

Paraules d'amor, sentiments transcendents, l'èxtasi a l'estil dels gens!!!

Guanyar la fonda pau de fer el que cal;

Gestar nous móns en el meu món intern;

Gosar saber-me efímer i mortal.

Com i on s'expressen els gens? Sabeu què són 24 aminoàcids? Els cromosomes són –i sembla que això ja està tot descobert– 23 parelles, suficients per saber el que de bo i dolent hi ha en nosaltres. I les dobles hèlixs?? No, no estic parlant d'una pel·lícula de moda, tot això també és poesia, llum i matèria.

I en el fons ens preguntàvem: "Quan morim, morirem del tot per sempre?"

Amb una calor inusual per a finals de maig començo la meua relació amb un nou experiment de David Jou, un divertiment entranyable, *El color de la ciència*. Més preguntes i respostes, més sorpreses:

Abans de la meua primera pregunta vingueren els llibres amb mil respostes.

No sé preguntar.

Amb l'ordinador ens sentim creadors simulant el naixement dels estels. Veiem Einstein, sempre amb aquella cara de boig espantat, deixant entrar l'espai per la finestra. O ens trobem els astrònoms escrutant la nit. Què fan? Càlculs!

*Codicils quadrilletrats
de tercets encadenats...*

És evident!: quartets, tercets..., això seria poesia però seria massa senzilla. Estem parlant altre cop de gens i aminoàcids. El divertiment continua en comparar el forat de la capa d'ozó amb una torradora o desqualificant l'horrible acústica d'alguns auditoris acabats d'estrenar. El mar, la pluja, el riu són font de vida i imatge poètica de dimensions infinites, però tot és més senzill, dos hidrògens i un oxigen: H_2O .

Mai, en les meves èpoques de batxillerat, hauria imaginat que de l'odiat nombre PI se'n pogués fer altra cosa que recordar-lo obligatòriament, $PI = 3\ 14\ 16\ 18$ i utilitzar-lo de memòria per calcular el perímetre de la rodona.

Greu error... des de 1990 el nombre PI és un poema (pàg. 198 de *L'èxtasi i el càlcul*).

Tant s'hi val o tot s'hi val: Pitàgores i la seva hipotenusa, un viatge fantàstic a Neptú, els invisibles quarks que ens expliquen allò visible.

Per acabar el divertiment i ser coherent, cal parlar de Déu:

M'agrada el Déu que riu del que diu aquest babau de professor: "No cal cap Déu, no hi ha cap Déu, Déu és aquesta equació".

L'èxtasi i el càlcul té encara molta corda, però per acabar la xerrada amb el bon rotllo que, mig en serio i mig en broma, la dualitat poesia-ciència m'ha donat, tan sols una pinzellada per recordar que en aquest llibre de llibres no podia faltar un "Bestiari"; però no us feu il·lusions, és un bestiari d'actualitat, gairebé de diari sensacionalista, amb ratolins transgènics, ovelles clòniques, cucs de simetria sagital, la mosca..., però no una mosca qualsevol com la d'en Joan Oliver:

*La natura
diligent ens procura
una bèstia per a cada molèstia.
Si a les fosques ja no piquen les mosques
hi ha els mosquits que treballen de nit.*

Aquí es tracta de la *Drosophila melanogaster* o, vulgarment, mosca del vinagre:

*Qui hauria dit que un organisme així
-vulgar, petit i efímer- pogués esdevenir
camí de tanta llum, resposta a tanta crida?*

El "Bestiari" continua irònic amb Tom i Jerry, didàctic parlant de Darwin, crític carregant contra el DDT, cara i creu del complex fenomen del progrés, denunciant els obscurs interessos econòmics que destrueixen el bosc, ens omplen de residus i fomenten el consumisme sense mesura o la competència embrutidora. Pobres espècies en perill d'extinció!

Acaba el "Bestiari" i acabarà també la meva lectura. La ciència ens ha dut a mesurar molt bé les distàncies, les més grans i les més ínfimes, però la ciència en aquest llibre és poesia.

*Hem après a mesurar distàncies
en un altre espai: el genoma.*

...

*Menys de l'u per cent ens separa
dels ximpanzès i altres monades
més o menys afins.*

...

*D'altres, en canvi, sentim
diferències immenses: les matemàtiques, la música,
la paraula convertida en pregunta
més enllà de les urgències quotidianes
de la supervivència pura!!*

Moltes gràcies per la vostra atenció i gràcies a David Jou per aquesta vida de compromís polaritzat entre ciència i poesia. Per a mi ha estat un plaer.